

OTÁZKY & ODPOVĚDI

**TVOJE PRÁVA, POKUD SE
DOSTANEŠ DO PROBLÉMŮ
SE ZÁKONEM**

PRO DĚTI A JEJICH BLÍZKÉ

Kdo je kdo?

Já jsem policista.
Budu se Tě ptát
na to, co se stalo.

Já jsem právník.
Jsem tu pro to,
abych Ti pomohl.

Já jsem sociální pracovnice
(probační úřednice).
Mým úkolem je Tě podpořit.

Já jsem soudkyně.
Budu rozhodovat o
tom, co s Tebou bude dál.

Jaká mám práva?

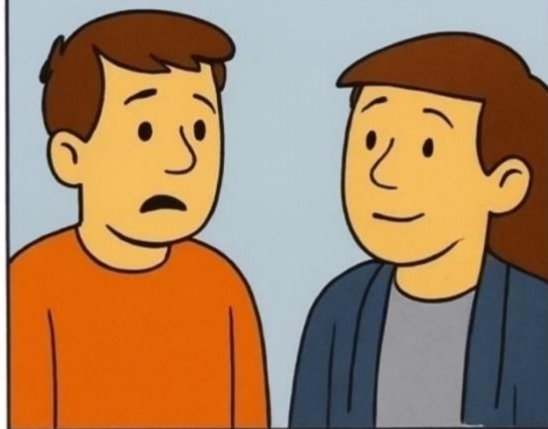

Příklady toho, co můžeš říct, nebo na co se můžeš zeptat

Nebudu odpovídat na otázky, dokud tu nebude můj právník nebo rodič.

Nerozumím. Můžete mi to vysvětlit jednodušeji, prosím?

Jsem unavený. Potřebuji přestávku.

Jsem zmatený. Můžu mluvit s někým blízkým?

**Pokud se chceš
dozvědět více, čti dál.**

Otázky a odpovědi:

Tvoje práva, pokud máš problém se zákonem

I. PRO KOHO JE TENTO DOKUMENT?

Tyto **Otázky a odpovědi**¹ jsou pro děti a jejich rodiny. Vysvětlují, co se může stát, pokud máš problém se zákonem, a jaká máš práva. Platí i v případě, pokud si někdo pouze myslí, že jsi udělal/a něco špatného – nejen, pokud jsi skutečně porušil/a zákon.

II. CO SE STANE, POKUD MÁŠ PROBLÉM SE ZÁKONEM?

1. Pokud si policie myslí, že jsi spáchal/a něco nezákonného, může Ti **pokládat otázky**.

2. Od prvního kontaktu s policií máš **právo na právníka**,² který Ti vysvětlí Tvá práva a bude je chránit.
3. Setkáš se rovněž **se sociálním pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany (možná to znáš pod slovem „sociálka“)**. Ten se bude snažit získat více informací o Tobě, Tvém životě, rodině a situaci i o tom, co bys potřeboval/a.
4. Může Tě kontaktovat i **probační úředník z Probační a mediační služby (PMS)**, který Ti může pomoci řešit následky Tvého činu, pokud jsi se skutečně něčeho nezákonného dopustil/a. Probačního úředníka můžeš kontaktovat i sám/sama.

¹ Financováno Evropskou unií. Názory a stanoviska vyjádřené v tomto dokumentu jsou názory autorů a nemusí nutně odrážet názory a stanoviska Evropské unie. Evropská unie ani Evropská komise za ně nenesou odpovědnost.

Financováno
Evropskou unií

² Profesionály, se kterými se setkáš, označujeme v celém textu v mužském rodě. Důvodem je, aby byl text pro Tebe srozumitelnější a přehlednější. Tyto profese však zastávají muži i ženy, takže se můžeš setkat jak s mužem, tak i se ženou.

5. Pokud jsi podezřelý/á nebo obviněn/a z trestného činu, policie Tě může odvézt na stanici a **zadržet** Tě.
6. Tvůj případ může být v některých situacích vyřešen **i bez soudu**. Tomu se říká **odklon**. Můžeš se například zapojit do programu, který Ti může pomoci, anebo si promluvit s osobou, které bylo činem ublíženo – oběti (tomu se říká **restorativní justice**).

7. Pokud se Tvůj případ dostane k **soudu**, soudce bude rozhodovat o tom, co s Tebou bude dál. Před tím, než soudce rozhodne, mu můžeš říct svůj příběh a vše, co je pro Tebe důležité.
8. Soudce může rozhodnout o **opatření**. To může být něco, co Ti má pomoci, jako například nastavení podpory nebo dohledu, anebo Tvé zapojení do speciálních programů. Ale může se jednat i o přísnější opatření jako zaplacení pokuty, vykonání práce, za kterou Ti nebude náležet odměna, pobyt ve speciálním školském zařízení, nebo, v těch nejzávažnějších případech, pobyt ve věznici pro mladistvé.
9. Vždy máš **právo se odvolat**. To znamená požádat jiný soud, aby se na původní rozsudek znovu podíval.

I když je Ti méně než 15 let a jsi **moc mladý/á na to, abys byl/a poslán/a do vězení**, policie a soudy mohou stále rozhodnout o tom, že musí být přijato nějaké opatření. Snahou je Ti pomoci, ne Tě potrestat.

III. TVÁ ZÁKLADNÍ PRÁVA

- **Můžu promluvit v průběhu jednání?**
Ano. Máš **právo být slyšen/a** a hovořit o tom, co si myslíš a jak se cítíš ve všech stádiích řízení, od prvního zadržení policií. Na tom, co říkáš, záleží a mělo by to být bráno vážně.
- **Musím odpovědět na každou otázku?**
Ne. **Kdykoli máš právo mlčet** a Tvůj právník Ti to může i doporučit. Nemusíš ani mluvit o ničem, co je Ti nepříjemné nebo co by mohlo dostat do problémů někoho z Tvých blízkých.
- **Nemusím vypovídat, dokud se mnou nebude rodič, právník nebo jiný dospělý, kterému věřím?**
Ano. **Nemusíš** odpovídat na otázky hned, zvláště, pokud máš strach, anebo jsi zmatený/á. **Máš právo nevypovídat** a počkat, dokud u Tebe nebude někdo, komu

věříš, aby Tě podpořil. Pomáhá to chránit Tebe i Tvá práva. Neboj se říct: „*Nechci odpovídat na otázky, dokud tu nebude můj právník nebo můj rodič.*“

- **Vysvětlí mi někdo, co se bude dít?**

Ano. Máš **právo na informace** o tom, co se děje teď i co se bude dít dál. Všichni s Tebou musí mluvit způsobem, kterému porozumíš. Neboj se ptát – každá otázka je důležitá.

IV. KDO MI MŮŽE POMOCT?

- **Kdo mi může pomoci?**

Je tu několik lidí, kteří Ti mohou pomoci. Právník, sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí i ze služeb určených pro děti, probační úředník, Tví rodiče nebo jiný dospělý, kterému věříš. Můžeš se obrátit i na ochránce práv dětí. Ten Ti může pomoci především v případě, že jsi se ocitl/a v nějakém zařízení, anebo pokud si chceš stěžovat na sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

- **Co je úkolem právníka?**

Právník Tě zastupuje a chrání Tvá práva. Pomáhá Ti porozumět, co se v řízení děje. Máš právo na právníka od prvního kontaktu s policií.

- **Mohou mi pomoci moji rodiče, nebo někdo, komu věřím?**

Ano. Můžeš požádat rodiče, jiného člena rodiny, nebo dospělého, kterému věříš, aby Ti pomohl. Nejsi v tom sám/sama.

- **Co dělá sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany?**

Sociální pracovník se Ti snaží porozumět – co Tě baví, z čeho máš obavy, jaké jsou Tvé sny. Jeho úkolem není Tě trestat. Píše o Tobě zprávu pro soudce nebo státního zástupce, aby jim pomohl rozhodnout o tom, co je pro Tebe nejlepší.

- **Kdo ochránce práv dětí a jak mi může pomoci?**

Pokud si myslíš, že Tvá práva byla porušena, můžeš se obrátit též na **ochránce práv dětí (dětského ombudsmana)**. Ten může jednat, pokud si stěžuješ na zařízení, ve kterém musíš pobývat, anebo na sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Ochránce práv dětí se bude Tvou stížností zabývat a pomůže Ti zajistit, aby s Tebou bylo zacházeno férově.

V. CO KDYŽ NEROZUMÍM TOMU, CO SE DĚJE, ANEBO POTŘEBUJI POMOCT S KOMUNIKACÍ?

Vždy máš **právo porozumět všemu**, co se děje, když máš problémy se zákonem.

- Pokud **nemluvíš dobře česky**, máš právo na **tlumočníka** – někoho, kdo Ti pomůže vše přeložit do Tvého jazyka.
- Pokud **něčemu nerozumíš**, máš právo požádat, aby Ti to bylo vysvětleno **jednodušeji**, nebo způsobem, který pro Tebe bude srozumitelnější.

Můžeš říct například:

„Nerozumím. Můžete mi to vysvětlit jednodušeji, prosím?“

nebo

„Potřebuji pomoc, abych porozuměl/a. Může mi někdo pomoci?“

- Pokud **je pro Tebe těžké porozumět nebo mluvit**, můžeš požádat o pomoc. Ta může spočívat v podpoře někoho, kdo Ti s tím pomůže – **speciální pedagog**, **psycholog**, nebo jiný dospělý, který rozumí tomu, co potřebuješ.

VI. INDIVIDUÁLNÍ POSOUZENÍ – CO TO JE?

- **Co je individuální posouzení?**

Individuální posouzení je zpráva o **Tobě** – jak žiješ, co máš rád/a, na jaké výzvy v životě narážíš, jaké máš plány. Pomáhá soudci nebo státnímu zástupci lépe porozumět Tvé situaci a pochopit víc než jen to, co se stalo.

- **Můžu říct, co si o zprávě myslím?**

Ano. Máš právo zprávu o sobě vidět a říct, pokud v ní něco chybí, anebo je v ní nesprávně. To, co řekneš, by do zprávy mělo být zahrnuto.

VII. CO KDYŽ SE MNOU NEZACHÁZEJÍ FÉROVĚ NEBO OHLEDUPLNĚ?

Máš právo na to, aby s Tebou bylo zacházeno s respektem. Pokud se k Tobě někdo chová nespravedlivě, je na Tebe zlý, nebo Ti ubližuje, svěř se někomu, komu věříš – právníkovi, jinému dospělému, sociálnímu pracovníkovi, nebo třeba i jinému soudci. Můžeš také podat **stížnost**. Existují lidé, jejichž prací je chránit Tvá práva.

VIII. JAK SE MŮŽU PŘIPRAVIT NA VÝSLECH NEBO SOUDNÍ JEDNÁNÍ?

Účast na policejním výslechu nebo soudním jednání v Tobě může vyvolávat strach, anebo nejistotu. Tady jsou tipy, které Ti mohou pomoci cítit se připravenější:

- **Ptej se:** Vždy se můžeš zeptat na to, co se bude dít a s kým se potkáš.
- **Žádej o právníka:** Máš právo, aby s Tebou byl právník.
- **Mluv se svým právníkem:** Může Ti vysvětlit co očekávat a pomoci Ti říct to, co chceš říct.
- **Zapisuj si:** Pokud je pro Tebe těžké mluvit, můžeš napsat nebo nakreslit, jak se cítíš a co se stalo.

- **Přiveď si někoho, komu věříš:** V mnoha případech můžeš požádat, aby s Tebou byl dospělý, kterému věříš (důvěrník).
- **Vezmi si s sebou něco, díky čemu se cítíš víc v bezpečí:** Talisman, náramek, nebo vzkaz od někoho, kdo Tě podporuje.
- **Zkus si před výslechem/jednáním odpočinout:** Pokud se cítíš unavený/á nebo hladový/á, může pro Tebe být těžší myslet jasně. Neboj se tak říct si o jídlo nebo o přestávku, pokud ji potřebuješ.

Pamatuj, **nejsi v tom sám/sama**. Jsou tu lidé, kterým na Tobě záleží a chtějí Ti pomoci.

IX. POKUD JSI OBVINĚNÝ/Á Z NEZÁKONNÉHO ČINU

- **Když mi ještě nebylo 15 let – můžu do vězení?**
Ne. Nemůžeš být poslán/a do vězení, pokud Ti nebylo ještě 15 let. Můžeš být předvolán/a před soud, ale pro děti mladší 15 let platí jiná pravidla.
- **Je mi 15 a více let – co se stane?**
Pokud soud bude mít za to, že jsi spáchal/a nezákonný čin, může Ti uložit „opatření.“ Opatření může mít mnoho podob – například, program, který Ti pomůže, pravidlo, které budeš muset respektovat, anebo, v závažných případech, podrobení dohledu nebo umístění mimo Tvou rodinu.

V mnoha případech však existují jiné způsoby, jak situaci řešit **bez nutnosti jít k soudu**. Tomu se říká odklon. Můžeš se například zapojit do speciální činnosti

nebo programu, které pomáhají napravit to, co se stalo. Někdy se můžeš setkat a hovořit přímo s osobou, které bylo ublíženo (tomu se říká **restorativní justice**). K tomu dochází však pouze v případech, že s tím oba souhlasíte.

X. CO JE „OPATŘENÍ“?

Opatření je něčím, o čem rozhoduje soud a co by Ti mělo pomoci převzít odpovědnost za svůj čin a současně Tě i podpořit. Může zahrnovat:

- Nařízení povinnosti žít s rodiči nebo jiným dospělým
- Vykonání společensky prospěšné činnosti ve volném čase
- Náhradu škody nebo kompenzaci újmy oběti
- Zapojení se do programu, který Ti může pomoci poučit se z toho, co se stalo
- Pravidelné setkávání s probačním úředníkem
- Ve velmi závažných případech pobyt v zařízení pro děti a mladistvé nebo ve věznici pro mladistvé (pokud Ti bylo více než 15 let, když jsi čin spáchal/a)

Máš **právo se odvolat**, buď sám/sama, nebo s pomocí svého právníka, pokud s opatřením nesouhlasíš.

SLOVNÍČEK – CO TYTO VÝRAZY ZNAMENAJÍ?

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

V Česku se člověk stává trestně odpovědným v 15 letech. To znamená, že pokud se dopustí nezákonného jednání, může být souzen a poslán do vězení. I děti mladší 15 let jsou však odpovědné za to, co udělají, a mohou se ocitnout před soudem. Nelze je však poslat do vězení.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Je označení pro proces, v jehož rámci se stát vypořádává s nezákonným činem. Začíná před policií, která vyšetřuje, co se stalo, a následně přechází k soudu, který nakonec

rozhodne o tom, co bude dál. Pokud je uloženo opatření, zahrnuje to též kontrolu toho, jak se věci vyvíjejí později.

PRÁVNÍK (NEBO ADVOKÁT)

To je osoba, která obhajuje člověka, který byl obviněn z porušení trestního práva. Právník zná právo a chrání práva osoby, kterou hájí.

STÁTNÍ ZÁSTUPCE

Státní zástupce zastupuje stát. Jelikož porušení trestního práva je vnímáno jako čin proti veřejnému pořádku, státní zástupce dohlíží na to, že policie dělá svou práci správně a může navrhnout, co by se v případě mělo udělat. Musí vždy myslet na to, co je nejlepší pro dítě, ale i pro oběť nezákonného činu. Kdykoli je to možné, rozhoduje o tom, že případ nebude poslán k soudu.

SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK (KURÁTOR)

Sociální pracovník (kurátor) pracuje pro orgán sociálně-právní ochrany dětí. Je často přítomný u Tvého výslechu na policii a také u soudního jednání. Píše o Tobě zprávu pro státního zástupce nebo soudce. Není tu pro to, aby vyšetřoval, co se stalo. Chce porozumět tomu, jak žiješ a jakou podporu potřebuješ.

PROBAČNÍ ÚŘEDNÍK (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ ÚŘEDNÍK)

Tento člověk Ti může pomoci učinit kroky k nápravě toho, co se stalo, ještě před tím, než rozhodne soud. Například tím, že Ti pomůže setkat se s obětí (pokud oba se setkáním souhlasíte), nebo tím, že s Tebou probere, jak dál postupovat. Poté, co rozhodne soud, dohlíží na to, jestli dodržuješ pravidla stanovená soudem. Pomáhá Ti rovněž s výzvami, které Tě mohou potkat ve škole, v rodině nebo jinde.

SOUDCE

Soudce naslouchá každému – policii, státnímu zástupci, Tvému právníkovi i Tobě. Potom rozhodne o tom, co by se mělo stát dál. Soudce by měl být vždy spravedlivý a vyslechnout si i Tvůj pohled na to, co se stalo.

ODKLON

Odklon znamená vyřešit situaci vzniklou nezákonným činem i bez soudu. Můžeš dostat šanci napravit věci jiným způsobem – například se zapojit do programu nebo vyhledat pomoc. Odklon není zaznamenán ve výpisu z rejstříku trestů.

RESTORATIVNÍ JUSTICE (SPRAVEDLNOST)

Restorativní justice (spravedlnost) znamená hovořit o tom, co se stalo, s lidmi, kterým bylo nezákonným činem ublíženo, a nalézt cestu, jak věci napravit. To může pomoci Tobě i oběti pochopit jeden druhého a dohodnout se na tom, jak napravit způsobenou újmu.

ODVOLÁNÍ

Odvolání znamená požádat jiný soud o to, aby se na Tvůj případ a rozhodnutí soudu o něm znovu podíval. Pokud Ty nebo Tvůj právník máte za to, že soud udělal chybu, můžete se odvolat a pokusit se tak rozhodnutí soudu změnit. Vždy máš právo na odvolání.

STÍŽNOST

Stížnost znamená, pokud se někomu kompetentnímu (např. soudci, sociálnímu pracovníkovi, ochránci práv dětí, nebo jinému dospělému) svěříš, že se Ti stalo něco nespravedlivého nebo nesprávného. Stížnost můžeš učinit, například pokud s Tebou někdo nezacházel dobře nebo nerespektoval Tvá práva. Můžeš požádat **právníka, sociálního pracovníka**, nebo jiného dospělého, kterému věříš, aby Ti s formulací nebo sepsáním stížnosti pomohl. Pak se Tvou stížností musí někdo zabývat a pokusit se pomoci danou situaci vyřešit.

OCHRÁNCE PRÁV DĚTÍ (DĚTSKÝ OMBUDSMAN)

Ochránce práv dětí je nezávislá osoba s právníky a dalšími spolupracovníky, jejíž prací je zajistit, že práva dětí budou dodržována. Ve vztahu k trestnímu řízení má sice omezené pravomoci, může Ti však pomoci, pokud se ocitneš na místě, kde dochází k omezení Tvé osobní svobody (policejní cela, vazební věznice, věznice pro výkon trestu, zařízení pro děti, psychiatrická nemocnice), anebo pokud například nesouhlasíš s postupem sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí (kurátora). Ochránce práv dětí se v těchto případech bude zabývat Tvými obavami, provede šetření situace a bude se snažit zajistit, aby Tvá práva byla dodržována.